

Język Polski

w Liceum

2004/2005

ISSN 1642-8757 Indeks 373974
Cena 19,00 zł (w tym 0% VAT)

nr 3

Między hukiem a ciszą
apokalipsy – w życiu
i w literaturze

Beata Prościak
Leżajsk

Praca z uczniem zdolnym w „Kole Miłośników Poezji” (program autorski)

Jako polonistka, a zarazem propagatorka zajęć pozalekcyjnych i opiekunka „Kola Miłośników Poezji” oraz Zespołu Pieśni i Tańca „Ziemia Leżajska” w Zespole Szkół Technicznych w Leżajsku, opracowałam i wdrożyłam własny model zajęć pozalekcyjnych. W związku z tym chciałabym się podzielić swoimi doświadczeniami, prezentując moją koncepcję pracy pozalekcyjnej w szkole średniej.

Nadrzędnym celem programu pozalekcyjnych działań edukacyjno-wychowawczych uczyniłam kształtowanie wielowymiarowej osoby ludzkiej w aspekcie intelektualno-estetycznym, moralno-kulturowym, społeczno-wspólnotowym. Program wykorzystuje ścieżki międzyprzedmiotowe w zakresie edukacji: polonistycznej, tanecznej, plastycznej, muzycznej, historyczno-kulturowej, regionalnej. Warto podkreślić, że w każdym roku szkolnym tematyka poruszana w czasie spotkań koła może być zmieniana i poszerzana, chociażby w związku z różnorodnością zainteresowań uczniów, czy też z wpływem nowych członków koła.

Cele programu:

- antropocentryczno-kulturowa orientacja w nauczaniu i wychowaniu,
- rozwijanie indywidualnych zainteresowań uczniów,
- doskonalenie skuteczności komunikacyjnej:
 - a) rozpoznawanie i wyrażanie emocji,
 - b) retoryka jako sztuka perswazji,
 - c) doskonalenie form wypowiedzi pisemnej,
- związek zajęć pozaszkolnych z psychofizycznym rozwojem młodzieży,
- rozwijanie wyobraźni i twórczego myślenia,
- rozwijanie kultury żywego słowa,
- poszerzanie wiedzy polonistycznej,
- tworzenie wystaw,

- udział w konkursach,
- realizacja wypowiedzi teatralnej, muzycznej, plastycznej, literackiej,
- zacieśnianie więzi międzyludzkich,
- zapobieganie patologiom wśród młodzieży.

Sposoby osiągania założonych celów:

- spotkania pozalekcyjne pobudzające uczniów do działania,
- uwolnienie się od barier psychologicznych,
- występy podczas akademii szkolnych i imprez lokalnych,
- udział w konkursach recytatorskich,
- udział w konkursach „wywiedzione ze słowa”,
- udział w konkursach poezji śpiewanej,
- udział w konkursach plastycznych,
- przygotowywanie i eksponowanie wystaw,
- poszerzanie wiedzy o kulturze własnego regionu (z wykorzystaniem tradycji rodzinnych),
- pogłębianie wiedzy historycznoliterackiej,
- współpraca z Zespołem Pieśni i Tańca „Ziemia Leżajska”,
- współpraca z Miejskim Centrum Kultury w Leżajsku,
- współpraca ze zbiorami specjalnymi Uniwersytetu Rzeszowskiego,
- współpraca z Biblioteką i Czytelnią Pedagogiczną w Rzeszowie i w Leżajsku.

Metody (w tym niektóre techniki pracy)¹:

- metoda impresyjno-eksponująca,
- metoda analizy dokumentacyjnej,
- metoda analizy wykonawczej,
- metoda przekładu intersemiotycznego,
- metoda dyskusji (z wykorzystaniem formy referatów),
- drama, inscenizacja (gry dydaktyczne),
- techniki oglądowe (wycieczka, pokaz, ekspozycja),
- techniki sugestywne (sugestopedia).

¹ Zob. Z. Uryga, *Godziny polskiego. Z zagadnień kształcenia literackiego*, Warszawa – Kraków 1996; zob. też J. Gnitecki, *Geneza, aktualny stan badań i kierunki ewolucji supernazucania*, „Dydaktyka Literatury” XVII, Zielona Góra 1997, s. 84.

Formy pracy:

- praca w zespole,
- praca indywidualna,
- praca w grupie,

Oczekiwane rezultaty:

po wdrożenia programu uczeń potrafi:

- mówić płynnie i precyzyjnie wyrażać swoje myśli (również korzystając z przygotowanego referatu),
- ułożyć konspekt wypowiedzi pisemnej i ustnej,
- ułożyć notę bibliograficzną do wskazanego tematu,
- umieć występować publicznie,
- umieć negocjować, uczestniczyć w dyskusji, dialogu,
- posługiwać się językiem pisany w różnych formach, stylach i objętościach,
- tworzyć teksty specjalne: laudacje jubileuszowe, podziękowania, gratulacje,
- podjąć próbę interpretacji sceny, motywu, fragmentu utworu,
- dokonać próby wartościowania dzieła, oceny zjawisk kulturowych i literackich,
- rozpoznawać dosłowne i ukryte znaczenia komunikatu językowego i intencje nadawcy,
- dbać o kulturę języka,
- sprawnie i poprawnie werbalizować doznania i myśli w różnych odmianach komunikatów mówionych i pisanych,
- rozumieć mechanizmy tworzenia tradycji,
- rozpoznawać wartości uniwersalne w literaturze, sztuce (również w tańcu) i własnym życiu,
- gromadzić, porządkować i przetwarzać informacje czerpane z różnych źródeł,
- tworzyć samodzielne konstrukcje intelektualne i artystyczne,
- podejmować próby wartościowania zjawisk kultury (dzieło – kicz),
- poszukiwać odpowiednich dla siebie technik uczenia się.

Treści programowe (sposób realizacji i przykładowe umiejętności uczniów)

Zadania formacyjne	Sposób realizacji	Umiejętności	Uwagi
Zacieśnienie więzi międzyludzkich	<ol style="list-style-type: none"> 1. Swobodne rozmowy „O sobie”. 2. Pozbycie się barier natury psychologicznej i językowej. 3. Dzielenie się wiedzą na temat swoich zainteresowań. 4. Uzdrawienie relacji uczeń – nauczyciel oraz uczeń – uczeń (integracja). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uczeń potrafi negocjować, uczestniczyć w dyskusji i dialogu. 2. Dbać o kulturę wypowiedzi. 	Cała grupa.
Rozumienie słowa pisanego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Czytanie tekstów ze zrozumieniem 2. Refleksja nad zagadnieniami natury ogólnej np. filozoficznymi. 3. Ukazywanie związków literatury z pytaniami o sens życia, hierarchię wartości, możliwości poznania świata. 4. Uświadomienie znaczenia, roli i miejsca literatury we własnych zachowaniach odbiorczych i w życiu otoczenia. 		
Dwugłosowa i dwufazowa interpretacja i ocena wartości dzieł	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tworzenie własnych, wstępnych hipotez interpretacyjnych przez uczniów 2. Wyszukiwanie osobistych kontekstów odbioru dzieł. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwój świadomości literackiej uczniów, której miarą jest ostateczny rezultat działań interpretacyjnych, a nie narzucona interpretacja profesjonalna. 	Uczeń reprezentuje prawa odbioru potocznego, a nauczyciel normy lekturowe znawców (których jednak nie narzuca).

Okreslenie użyte w *Godzinach polskiego...*

	<p>3. Zapoznanie się (za sprawą inwencji nauczyciela lub uczniów) z macierzystymi kontekstami odbioru dzieł, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wiedzą o pisarzu, - o okolicznościach powstania dzieła, - informacjami o kulturze, prądach i konwencjach artystycznych epoki, - tekstami innych dzieł podejmujących podobną problematykę itp. 		
<p>Analiza dzieł poetyckich i prozatorskich</p>	<p>1. Rozpoznawanie dosłownych i ukrytych znaczeń komunikatu językowego oraz intencji nadawcy</p> <p>2. Gromadzenie i porządkowanie materiałów pomocniczych.</p>	<p>1. Rozpoznawanie wartości uniwersalnych w literaturze i sztuce.</p>	<p>1. Przygotowanie do recytacji i wyrażania przeżyć.</p>
<p>ABC dobrego recytatora</p> <p>- znajomość ogólnych zasad odczytywania zapisu interpretacyjnego</p>	<p>1. Techniczne opracowanie wierszy i fragmentów prozy</p> <p>2. Podstawowe ćwiczenia techniczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ćwiczenia warg, - ćwiczenia języka, - wymawianie samogłosek (w tym nosowych) i spółgłosek, - głoski dźwięczne i bezdźwięczne, - głoski jednakowe i podobne, - zasadzki fonetyczno-dykcyjne. 	<p>1. Wyszukiwanie podtekstów logicznych.</p> <p>2. Podteksty nastrojowe lub uczuciowe.</p> <p>3. Umiejętność zapisu interpretacyjnego wiersza.</p>	<p>1. Ćwiczenia interpretacyjne.</p> <p>2. Uwagi na temat artystycznego opracowania recytatorskiego, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jaki jest gatunek wiersza? - Czy mówię w swoim imieniu? - W jakim nastroju wymawiam poszczególne fragmenty? - Co chcę powiedzieć? - Jak przekazać treść wiersza?

			<p>– Jakie fakty i uczucia chcę przekazać? – Jakie problemy wysunę na pierwszy plan? itp.</p>
Opracowanie ścieżki dźwiękowej do tekstu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Analiza sfunkcjonalizowana dzieła. 2. Dobór odpowiednich instrumentów muzycznych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Własna interpretacja muzyczno-słowna tekstów poetyckich, prozatorskich, dramatycznych. 2. Umiejętność analizy i interpretacji oraz twórczego wykorzystania audiowizualnych nagrań profesjonalistów. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystywanie własnej inwencji twórczej. 2. Wykorzystywanie zbiorów poezji, nagrań audiowizualnych.
Opracowanie montażu słowno-poetyckiego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gromadzenie bibliografii i materiałów potrzebnych do stworzenia montażu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyrabianie umiejętności korelowania treści i kompilacji tekstów poetyckich, prozatorskich, muzycznych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystanie np. podczas akademii.
Przygotowanie akademii szkolnych (na bieżąco w każdym roku szkolnym)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbieranie bibliografii i materiałów potrzebnych do zorganizowania akademii. 2. Układanie scenariusza. 3. Próby tworzenia własnych koncepcji realizacji scenicznych. 4. Współpraca z Zespołem Pieśni i Tańca „Ziemia Leżajska”. 5. Próby sceniczne. 6. Próby generalne. 7. Realizacja pomysłów. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyrabianie umiejętności prezencji. 2. Wdrażanie uczniów do organizowania uroczystości szkolnych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uroczyste rozpoczęcie roku szkolnego. 2. Dzień Komisji Edukacji Narodowej. 3. Rocznica Odzyskania Niepodległości. 4. Wieczór Kolęd. 5. Rocznica uchwalenia Konstytucji 3-Maja. 6. Studniówka. 7. Pożegnanie maturzystów. 8. Uroczyste zakończenie roku szkolnego.
Collage tekstów przygotowany z myślą wystąpienia w kon-	<ol style="list-style-type: none"> 1. Obejrzenie nagrań audiowizualnych ze zbiorów specjalnych 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Umiejętność doboru i odpowiedniego łączenia tekstów dla 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystanie nagrań profesjonalnych oraz umiejętności

kursie recytatorskim w kategorii „wywiezione ze słowa”	<p>Uniwersytetu Rzeszowskiego.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Analiza gry aktorów. 3. Wybór odpowiednich tekstów do stworzenia całości tematycznej z przesłaniem filozoficzno-moralnym. 4. Dobranie pasujących tekstów poetyckich ze zbiorów poezji. 5. Opracowanie własnej muzyki. 6. Zebranie odpowiednich rekwizytów 7. Ułożenie scenariusza. 8. Próba generalna. 9. Występy podczas konkursów. 	<p>przekazania własnych przemyśleń filozoficznych.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Umiejętność komponowania własnej muzyki do tekstów. 3. Umiejętność tworzenia własnej wypowiedzi artystycznej. 	tworzenia własnych kompozycji.
Przygotowanie teatru jednego aktora	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wybór odpowiedniego tekstu. 2. Zwrócenie uwagi na rolę aktora w realizacji wypowiedzi teatralnej. 3. Zwrócenie uwagi na wykorzystanie środków wyrazu artystycznego. 4. Inscenizacja poprzez ciało. 5. Działanie przez słowo, ruch, gest, siłę indywidualnego wyrazu, charakter, znaczące rekwizyty. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyrabianie umiejętności wypowiedzi monologowej. 2. Odpowiednie wykorzystanie rekwizytów jako integralna część wystąpienia. 3. Rozwijanie wyobraźni aktorów. 	Bazowanie głównie na tekstach nie pisanych na scenę.
Recytacje tekstów własnych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Co mówię? – czyli o analizie treści. 2. Fazy pracy nad tekstem. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Umiejętność odpowiedniej prezentacji na scenie i fachowej recytacji. 	1. Zwrócenie uwagi na to, co każdy autor wiersza chciał w nim przekazać oraz uka-

	<ol style="list-style-type: none"> 3. Plan akcji zewnętrznej i wewnętrznej. 4. Sedno sprawy – czyli o interpretacji słowa poetyckiego. 5. Jak mówię? 6. Jak opracować wiersz dykcynie? 7. Środki ekspresywne w interpretacji. 8. Enklityki i proklityki oraz inne wyrazy bez własnego akcentu. 9. Miejsce akcentu. 10. Od czego zależy tempo recytacji? 11. Funkcje znaków przestankowych. 12. O wersyfikacji, czyli o budowie wiersza. 13. Co mówię – czyli o analizie treści raz jeszcze. 14. Recytacja. 		<p>zanie możliwości różnorodnych interpretacji tego samego tekstu przy wykorzystaniu metody analizy wykonawczej.</p>
<p>Przygotowanie wystawy (malarstwo, fotografia, poezja)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ogłoszenie konkursu szkolnego np. na temat: <ol style="list-style-type: none"> a) „Wyrazić siebie słowem i obrazem”. b) „Pejzaże polskie w malarstwie, poezji i fotografii”. 2. Przygotowanie prac. 3. Oprawa prac. 4. Wykonanie dekoracji i napisów. 5. Technika i estetyka dekoracji. 6. Ekspozycja wystawy w szkole i poza szkołą. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyrabianie umiejętności tworzenia własnych tekstów. 2. Rozwój zainteresowań uczniów w różnych obszarach artystycznych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ścisłe przestrzeganie terminu odbioru prac.

Wieczór poetycki pt. „Wiek XX w poezji”	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zebranie odpowiednich wierszy i piosenek. 2. Opracowanie komentarza. 3. Zaprojektowanie scenografii, zebranie rekwizytów. 4. Skomponowanie montażu. 5. Opracowanie techniczne. 6. Występ. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyrabianie umiejętności organizowania imprez okolicznościowych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poglębianie wiadomości na temat historii i kultury Polski w XX wieku.
Drama (z wykorzystaniem poezji)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Próby wdrożenia elementów dramy (po wcześniejszym opracowaniu technicznym utworu poetyckiego, jak również skomponowaniu ścieżki dźwiękowej). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rozwijanie umiejętności prezentacji scenicznej. 2. Korelacja wymowy ideowej utworu z jego sceniczną interpretacją. 3. Wyrabianie wrażliwości estetycznej uczniów. 	
Własna twórczość uczniów. Redagowanie różnych form wypowiedzi pisemnej np. wywiad, reportaż, wypowiedź typu - wędrowka po..., itp.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Promowanie twórczości wychowanków na różnych konkursach. 2. Zachęcanie do tworzenia. 3. Korygowanie błędów redakcyjnych (przy współpracy z nauczycielem). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyrabianie umiejętności redagowania wypowiedzi pisemnej. 2. Tworzenie tekstów w różnych stylach i objętościach. 	
Kultura tańca	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystanie tańca w inscenizacji. 2. Odpowiednie łączenie ekspozycji tanecznych z innymi prezentacjami scenicznymi (np. przy okazji akademii). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyrabianie umiejętności tanecznych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poznanie polskiej historii i kultury tańców narodowych i towarzyskich.

Kultura i tradycje żydowskie w Leżajsku i okolicy	1. Poznanie teoretycznych wiadomości o kulturze Żydów. 2. Wycieczka na cmentarz żydowski w Leżajsku. 3. Wywiad z osobą opiekującą się cmentarzem.	1. Wyrabianie umiejętności językowych. 2. Umiejętność pisania i przeprowadzania wywiadu.	
Inspiracje religijne i zabytki w regionie	1. Udział w konkursach poezji religijnej.	1. Umiejętność wyszukiwania głębszych przesłań filozoficznych w twórczości religijnej.	1. Poznanie zabytków religijnych naszego regionu i ich historii.

Niektóre materiały wykorzystane do realizacji programu:

- E. Gałczyńska, Z. Garczyk, *Ucznijmy wierszem i piosenką*, Płock 1994.
Od Staffa do Wojaczka. Poezja polska 1939 – 1985. Antologia, Łódź 1988.
 Matuszewski R., *Wiersze polskich poetów współczesnych*, Warszawa 1984.
Nauczycielom – uczniowie. Wiersze, inscenizacje i piosenki na uroczystości nauczycielskie, wybór i opracowanie E. Frątczak, J. Frątczak, Bydgoszcz 1995.
Poezja polska 1914 – 1939. Antologia, t. I i II, wybór i opracowanie R. Matuszewski, S. Pollak, Warszawa 1984.
Strofy o Ojczyźnie, wybór, opracowanie i posłowie S. R. Dobrowolski, Warszawa 1978.
Wiersze dla was. Antologia polskiej poezji współczesnej, wybrał J. S. Kopczewski, Warszawa 1981.

Pakiety multimedialne POWSZECHNA VIDEOTEKA EDUKACYJNA
 W. Błoński, L. Bugajski, *Spotkania z literaturą*, wydawca: Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 1995. W treści można znaleźć:

- Wprowadzenie (Barbara Puszczewicz)
 I. Czytać poezję, rozumieć poezję (Leszek Bugajski)
 II. Spotkania z literaturą (Waldemar Błoński)

Ale iż są różne czasy w roku, czyli wieś polska w utworach Reja

Do miłości, czyli staropolska liryka miłosna

Adam Mickiewicz – *Ballady i romanse*

Jedźmy nikt nie wola – Adama Mickiewicza *Sonety Krymskie*

Zyłem z wami, cierpiełem... – Juliusz Słowacki

Juliusz Słowacki – *Kordian*

Liryki Juliusza Słowackiego

Cyprian Kamil Norwid

Romantyczna liryka miłosna

Miłości mojej nie przeklinaj – Adam Asnyk

Tyś jest życiem życia – młodopolska liryka miłosna

...Bo na cóż życie bez miłości – Maria Pawlikowska-Jasnorzewska

...Bo w życiu jak w tańcu – Tadeusz Peiper

Polska poezja współczesna – cz. I

Polska poezja współczesna – cz. II

Każdy w bunkrze na swoim cukrze... – Miron Białoszewski

...My – Ewa Lipska

Obmyślam świat – Wisława Szymborska

...Prawda, nieprawda i innej prawdy nie ma... – Stanisław Barańczak

Moja słodka Ojczyzno – Jan Polkowski

Obcy człowiek – Tadeusz Różewicz

Smutno żyć bez utopii – Adam Zagajewski

Wolę brzydotę – Stanisław Grochowski

Odejść w tło... – Kazimiera Illakowiczówna